

POST-

historia från

HELGEBODAFORS

Erik Lindgren

Förlagan tillverkad år 1992

Detta är kopia nr

Copyright

Erik Lindgren

Posthistorisk skriftserie nr 57

53 nya kronobrevbäringspoststationer

I ett brev till landshövdingen i Värmlands län den 8 december 1874 redovisade poststyrelsen det slutliga resultatet av överläggningar tidigare på året om hur distributionen skulle organiseras från 1875 års ingång, då ansvaret för kronobrevbäringen överläts på postverket. Landskansliet hade skrivit till poststyrelsen den 14 oktober samt den 5 och 19 november 1874 och överlämnat villkorligt upprättade kontrakt om att bestrida tjänster som poststationsföreståndare resp beförda post på nyinrättade linjer. De flesta sådana kontrakt godkände poststyrelsen efter granskning och bekräftade nu deras godkännande. Det rörde sig om nio nya poststationer inom vardera Nordmarks, Mellansysslets och östersysslets fögderi samt 13 inom vardera Södersysslets och Västersysslets fögderi. Dessutom tillkom ett 30-tal kontrakt för nya postföringslinjer i postverket egen regi, i stor utsträckning på vägar som tidigare delvis använts av kronobrevbärare. Om systemet med kronobrevbäring har jag berättat i flera häften samt i boken Kongaposten (ISBN 91-970657-4-9). Jag har också belyst omorganisationen av kronobrevbäringen i en uppsats med rubriken "1870-talets stora reform" i Postmusei Väners årsbok Posttryttaren 1985.

De 13 inom Västersysslets fögderi

Poststationen i Helgebodafors öppnades sålunda med 1875 års ingång. Den låg inom Västersysslets fögderi, där samtidigt tolv andra poststationer samtidigt såg dagens ljus. De fick namnen Magneskog, Elgå, Eda, Köla, Gunnarskog, Bortan, Ingerdsbyn, Gräsmark, östra Emtervik, Västra Emtervik, Lysvik och Stöpafors. Det från början fastställda årsarvodet till föreståndarna varierade mellan 80 kr och 490 kr. Det högsta beloppet, som för övrigt var utanför normerna, betalades till handlanden M Aurelius i Gräsmark. Det sänktes till 400 kr genom poststyrelsens beslut i december 1878. Föreståndarna kände ofta till vilken ersättning andra föreståndare hade i området. Detta framkallade viss avundsjuka som någon gång speglade sig i framställningar till poststyrelsen om högre arvoden.

Extraknäck

Föreståndarna drygade ofta ut sina inkomster av andra anställningar med den summa som de fick för postarbetet. En sammanställning över deras huvudycken blir ofta en provkarta på yrken. Inom Västersysslets fögderi representerades bl a följande yrken: kassör, bruksägare, handlande, lantbrukare och klockare. För poststationen i Helgebodafors fick bruksägaren Mauritz von Krusenstjerna ansvaret med 80 kr i årsarvode. Beloppet inkluderade liksom för alla andra poststationsföreståndare kostnader för lack, segelgran, skrivbläck, lokalen inklusive dess uppvärmning m m.

I ett brev till poststyrelsen den 14 juni 1876 påtalade Mauritz von Krusenstjerna att han inte hade någon rimlig ersättning. Han formulerade sig på följande sätt:

Att vara postföreståndare vid Helgebodafors poststation för Attio Kronors lön om året kan undertecknad icke längre fortfara med, korrespondensen ökas oupphörligt och i följd därav göromålen för postföreståndaren, varför om Kungl. Generalpoststyrelsen vill att undertecknad skall fortfara med denna befattning fordrar jag i ärlig lön Trehundra Kronor, kan denna min billiga fordran icke beviljas slutar jag med befattningen Tre månader från den 1ste Juli eller den 1ste nästkommande Oktober."

Postinspektionen i Göteborg informerade poststyrelsen bl a om att frimärken hade sålts i Helgebodafors under första halvåret 1876 för kr 321:32 och fann skäl att höja årsarvodet dock inte mer än till 200 kr. Poststyrelsen vände sig nu till landskansliet som uppgav den 7 september 1876 att det inte fanns någon som ville åta sig arbetet för mindre än det arvode som von Krusenstjerna begärt. Poststyrelsen beslöt vid föredragning den 12 september 1876 att låta honom få 300 kr om året.

Lantbrevbäring

Den 15 juni 1877 hölls sammanträde på landskansliet i Karlstad med poststyrelsens representanter om planering för den lantbrevbäring som skulle komma att introduceras i vårt land

med 1878 års ingång. Preliminärt kom man överens om att vid omorganisationens successiva genomförande dra in 21 poststationer i Värmland. Protester från berörda socknar och andra skäl bidrog till att antalet genomförda indragningar begränsades till ungefär hälften, en ovanligt stor begränsning om man jämför med andra län.

Det gick lång tid från den preliminära planeringen innan detaljerna kom till berörda personers kännedom. De som hunnit vänja sig vid postservice på poststationen i Helgebodafors skulle enligt planerna betjänas av en lantbrevbärare från Charlottenberg. I ett brev från Helgeboda med elva underskrifter den 29 november 1878 förklarade man sig belåten *"med lantbrevbäringspost och anse vi ingalunda nödvändigt att fast postanstalt här bibehålles"*.

I en tillskrift i brevet av K S Björnin, disponent och förvaltare av Södra Hofvilsruds skogs- och lantegendom instämde denne i uttalandet *"såvida lantbrevbäringen utsträcker till hemmanet Hofvilsrud, beläget norr om Helgeboda"*. Han tillfogade bl a följande rader:

"Fjärdingsmannen blir för nästa år stationerad i Hofvilsrud, där likaledes finnes gränstullbevakning m fl som nödvändigt måste anlita posten".

Mot planerna på indragning av poststationen vände sig ett antal personer i ett brev den 30 november 1878 med Mauritz von Krusenstjerna själv och gränsridaren J P Grundström som första namn i underskrifterna. De framhöll att

"Helgebodafors poststationsområde innehåller ett ytinnehåll av mer än fem kvadratmil med en befolkning av 140 matlag eller omkring minst 1000 innevånare, och är således av vikt att posten kommer att avgå och stanna på ett ställe för allmänhetens bekvämlighet, och då nuvarande poststationsföreståndaren är villig att, såvida hans ansökan som postbärare emellan Charlottenberg och Helgebodafors antages, fortfarande förestå Helgebodafors poststation utan någon ersättning, varigenom vi som äro boende 2 å 1 8/10 mil från närmaste postexpedition, tillskyndas en säkrare och mera ändamålsenlig postbekvämlighet, och postverket härigenom icke tillskyndas någon kostnad för avlöning till postförvaltaren".

Med brevet följde dels en ansökan från Mauritz von Krusenstjerna om att bli lantbrevbärare med en ersättning av en krona per mil och dels ett erbjudande att vara poststationsföreståndare utan ersättning, om han antogs till lantbrevbärare.

Poststyrelsen fick sex veckor senare ta ställning till ännu ett brev från de sockenbor som bodde längst norrut. De uttryckte sin oro för poststationens indragning, sedan de fått veta att lantbrevbäringen var avsedd att sluta i Helgeboda. De framhöll att största delen av posten till Helgebodafors var avsedd för adressater i Hofvilsrud. Något avseende fästes emellertid inte vid brevet och inte heller vid von Krusenstjernas erbjudande att vara poststationsföreståndare utan ersättning av postmedel. Efter poststationens indragning den 31 mars 1879 gick lantbrevbäraren bara till Helgebodafors men den utsträcktes senare till Hofvilsrud. F H Dahl antogs till lantbrevbärare.

Undertecknad får ödmjukast anmäla mig för att jag
 två postbrevbärningen för och med den 1te postkommande April 1879
 emellan Charlottenberg och Helgebodafors att utgöras tvänne gånger
 i veckan fram och åter, emott en infattning af En Krona pr. Mil.
 Helgebodafors den 30 November 1878.
 Mauritz von Krusenstjerna
 Poststationsföreståndare i H. av.

Förgäves kamp

Som på många håll i vårt land reagerade man starkt mot poststationsindragningen efter att den var gjord och kampen började för att få den åter. I Helgeboda spårar man ett särskilt underbyggt försök till hösten 1893.

Skolläraren J Löfgren skrev tillsammans med några andra representanter för samhället till poststyrelsen den 25 oktober 1893 och klagade särskilt över att de för ärenden som gällde värdeförsändelser ofta behövde fara till Charlottenberg. Lantbrevbärare F H Dahl hade förklarat sig villig "åtaga sig såväl föreståndarskapet för poststationen som postens befordran emellan Helgeboda och Charlottenberg fram och åter två gånger i veckan mot en ersättning av omkring 350 kronor per år".

Postmästare Theodor Runstedt i Charlottenberg ansåg under den följande utredningen att det inte var nödvändigt att inrätta en poststation i Helgeboda. Bara 78 värdeförsändelser hade varit avsedda för Helgeboda dittills under året. Sedan även kronofogden i Arvika uttalat sig mot en poststation, fann poststyrelsen den 12 januari 1894 inte skäl att lämna bifall till framställningen. Lantbrevbärare Dahl efterträddes kort tid därefter av Anders Nilsson.

Inkom till Postinspektionen i
 WESTRA POSTDISTRIKTET
 22 NOV. 93
 D.-Nr. 3785

Herr N:o Postinspektören i Westra Postdistriktet.

Med anledning af Eder beaktelse den 11te dennes får jag
 härigenom meddela att, efter de upplysningar jag erhållit,
 jag anser inrättandet af en poststation i Helgeboda
Helgeboda, Eder bycken, hvarken sompligt eller af behöfvet på-
 kalladt, eman den redan anordnade lantbrevbärningen
 emellan Charlottenberg och Helgebodafors bör vara tillfyllest
 för yrskheteringen af en halvt timme Helgeboda,
 Arvika i Jönköpings län den 21 November
 1893.
 Theodor Runstedt

Kronofogden tyckte inte år 1893 att någon poststation behövdes i Helgeboda.

Poststationen åter

Företrädare för Helgeboda och Hofvilsrud skrev den 22 februari 1900 till poststyrelsen och klagade över att lantbrevbärningen inte var till fyllest för deras postärenden. De tyckte också att två turer i veckan var för låg frekvens för kontakten med omvärlden. De önskade få poststationen åter.

Under den följande remissbehandlingen uppgav postmästare Fridolf Dahlman i Charlottenberg, att hemmanet Helgeboda var "synnerligen vidsträckt och det största inom Eda socken". Postmängden var dock inte övertygande stor men Dahlman tillfogade följande rader:

"Oaktat det således icke kan anses absolut nödvändigt att en poststation inrättas, anser jag mig likväl icke böra avstyrka den gjorda framställningen, så mycket mindre som den uppenbarligen bleve till stor lättnad för postkontoret. Mot sökandenas begäran om tureernas utsträckning från två till tre gånger i veckan har jag heller ingen invändning att göra, enär det synnerligast för ortstidningarnas skull kan anses mycket önskvärt"

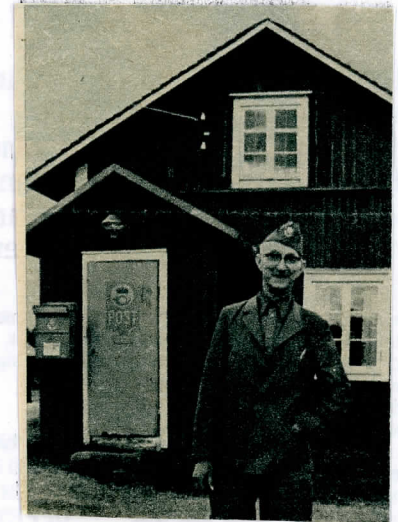
Kronolänsman Alfred Liedén i Jösse härads västra område framhöll att poststationen var "av behovet påkallad" men tillade: "Genom inrättande av poststation i Helgeboda anser jag, att lantbrevbärningen däremellan och det närbelägna hemmanet Hofvilsrud bör upphöra, enär Hofvilsrud icke får längre till poststationen än de flesta inom det vidsträckta hemmanet Helgeboda."

Vid prövningen hade poststyrelsen en annan uppfattning, och lantbrevbärningen förblev utsträckt till Hofvilsrud. Däremot fick lantbrevbärare Anders Nilsson inte turantalet ökat till tre i veckan, sedan postinspektionen förklarar i sitt brev dem 6 juni att anledning saknades "att för närvarande tillstyrka bifall till den gjorda framställningen rörande utsträckning av antalet veckoturer, enär dylik utsträckning synes bli väl dyr". Lantbrevbärningen utfördes onsdagar och lördagar enligt tidtabellen nedan, sedan poststationen hade återinrättats den 1 augusti 1900. Omringade siffror avser tiduppgift mellan kl 1800 och 0600.

Charlottenberg—Helgebodafors— Hofvilsrud.				
(Från den 1 augusti 1900.)				
—	2,0	1,3	Charlottenbergs postkontor	O. L.
5,30	5,45	0,6	Helgebodafors' poststation	O. L.
7,15	—	1,9	Hofvilsrud	O. L.
			Postföringen å linjen ombesörjes af lantbrevbärare.	
				12,15
				8,15
				8,30
				7,0

Till föreståndare för den återinrättade poststationen antogs handlanden Olof Ericsson med ett årsarvode på 120 kr. Det höjdes till 200 kr 1911 och till 300 kr 1914. Ericsson, som var född 1854, höll ut länge som poststationsföreståndare. Han dog i juni 1929 och efterträddes av fröken Annie Eriksson, som fick ännu längre tjänstetid, hela 33 år. Hon fick pension från den 1 juli 1962 och efter ett kvartals vakans tog Bertha Magnusson över formellt. Hon hade varit löspostutdelare på linjen mellan Helgebodafors och Bobäcken sedan mars 1949. Sedan hon slutat den 1 mars 1976 hölls befattningen vakant i avvaktan på utredning av ett omorganisationsförslag.

Trots protester från befolkningen ledde detta till att poststationen drogs in med mars månads utgång 1978. Det var en försening på ca två år efter planerna. Under mellanperioden arbetade den pensionsberättigade lantbrevbäraren Mauritz Dahlman så att säga på övertid.

Mauritz Dahlman fungerade som lantbrevbärare även efter att han blivit pensionsberättigad

Information om häften i posthistorisk serie

Häften i den posthistoriska serien görs för hand från början till slut. De kan därför sinsemellan vara något olika och var för sig ha ett eller annat skönhetsfel. Uplagan är mycket låg, beroende på efterfrågan. Den varierar i allmänhet mellan 10 och 30 exemplar. Förlagorna skrivs med Amstrad ordbehandlare PCW 8512 och tillverkas i efterfrågat antal utöver sju s k pliktexemplar på en bordskopiator Mita DC 1001. Skulle det exemplar Du har fått i Din hand vara ofullständigt eller felaktigt, ber jag Dig vara vänlig sända mig det för utbyte.

Erik Lindgren

Vädjan från Helgeboda

-Hjälp undersåtarna herr landshövding

Poststationen i Helgeboda, Eda kommun, hotas med nedläggning. Trots protester från 400 innevånare är postverket obevekligt - poststationen skall bort.

I ett öppet brev vänder sig nu befolkningen i Helgeboda till landshövding Rolf Edberg och vädjar om hjälp.

-Hjälp undersåtarna, herr landshövding, vi behöver en ledare som för vår talan, skriver man bl a i brevet.

I en kommentar till brevet säger landshövding Edberg så här:

-Det är visserligen inte länsstyrelsen som bestämmer om en poststation skall läggas ner eller inte - det gör postverket. Men jag lovar att sätta mig in i och studera den här frågan ordentligt.

Länsstyrelsen och landshövdingen har tidigare riktat kritik mot poststyrelsen. I ett bittert brev till generaldirektör Rainer kritiserades regionindelningen.

Också poststyrelsens förslag till indelning av landet i större regioner har mött kritik. Den gången framfördes kritiken till kommunikationsminister Norling.

Landshövdingen säger sig inte ha någon principiell inställning till ned-

läggningen av poststationer i glesbygderna. -Varje fall måste bedömas för sig, säger han.

S.N.

Så här lyder det öppna brevet till landshövdingen:

VEM BESTÄMMER - ÖPPET BREV

Helgebodabygdens samtliga innevånare, cirka 400 personer, har lämnat in en protestskrivelse till postverket. Man vill behålla sin poststation Helgebodafors. Tungt vägande skäl anser man vara de arbetstillfällena som berövas glesbygden, och utarmningen.

Kommunstyrelsen i Eda kommun har solidariskt ställt sig bakom bybornas krav och kraftigt protesterat hos postdirektionen i Göteborg. Trots detta står man fast vid sina planer på att poststationen skall bortrationaliseras. Eda kommun har gått vidare och överklagat hos poststyrelsen, men poststyrelsen tar ingen hänsyn till vad kommunen anser, poststatio-

nen skall bort. Det återstår nu att försöka få en uppvaktning till stånd hos departementet i Stockholm för att tala om hur gräsrötterna vill ha det - bilan får ej falla.

Vad tjänar det till att man i riksdagen beslutat om att landsbygden skall ha vissa garantier om minimiservice, när departementen bara fortsätter med sin utarmningspolitik. Vi vill inte diskutera VAD vi vill, det har vi klart för oss, både byborna och kommunstyret; huvudfrågan är ATT vi vill, och det gäller inte bara vår poststation - det gäller ytterligare flera hundra postanstalter på landsbygden - det gäller huruvida folkstyret fungerar - det gäller höstens val.

Nu frågar jag landshövdingen: Vem bestämmer? Kan Helgeboda by med stöd av sina kommunala förtroendemen påverka sin miljö? Hjälp undersåtarna, herr landshövding, vi behöver ledare som för vår talan!

Helgeboda den 23 mars 1976

Tage Jutbo

NYA VERMLANDS-
TIDNINGEN
1976-03-25